

Løgnen om Cap Arcona

Skrevet af: Mikael Witte, 13. april 2002

Den 3. maj 1945 døde over 7.000 kz-fanger i verdens største skibskatastrofe. Ombord på den tidligere tyske luksusliner Cap Arcona blev de bombet af englænderne, netop som de troede, at de var reddet. Efter deres død blev de igen ofre □ denne gang for en løgnagtig historieskrivning

Om eftermiddagen den 3. maj 1945 døde 7.700 mennesker i raket- og kugleregner, døde af forbrændinger eller led druknedøden i det kolde vand i Lübeck Bugt syd for Lolland. De blev ofre for engelske flyverangreb. I krigens slutfase besluttede tyske topnazister, at deres kz-fanger ikke måtte overleve. Derfor oplevede mange koncentrationslejrfanger i foråret 1945 at blive sluppet ud af lejrene og kommanderet ud på landevejene. Foran dem lå deres døds-march. (De 6.000 danske og norske fanger, der af Røde Kors i april 1945 blev evakueret i de hvide busser, udgjorde en vigtig undtagelse). Fra koncentrationslejren Neuengamme ved Hamborg blev 10.000 afkræftede fanger transporteret til Lübeck, hvorefter de blev tvunget ud på skibe, bl.a. den tidligere tyske luksusliner Cap Arcona og fragtbåden Thielbek. I januar 1945 havde en russisk ubåd sænket KdF-skibet Wilhelm Gustloff; ifølge situationsrapporten 31. januar hos den tyske værnemagt »med 5.500 mennesker (heriblandt 3.300 flygtninge). Det lykkedes at redde 200 mennesker.« Günter Grass har netop udgivet en bog om dette og anfører større tal.

I samme flugtbevægelse sejlede Cap Arcona i februar og marts tyskere, på flugt fra Den Røde Hær til København; der blev skibet liggende på grund af maskinskade. Men i april blev det slæbt til Lübeck Bugt og fyldt med afkræftede kz-fanger. Den 3. maj 1945 fik man i Lübeck Bugt øje på engelske fly. Indtil dette øjeblik havde fangerne troet, at nazisterne ville myrde dem ved at sænke skibene. Så kom redningen! De engelske fly!

Langs rælingen masede fangerne, vinkede og jublede til deres befriere. Og så bombede englænderne med det fatale resultat.

Disse rædsler er i bogform bl. a. beskrevet af Rudi Goguel i Cap Arcona (1972), Günther Schwarberg i Angriffsziel Cap Arcona (1983), Wilhelm Lange i Cap Arcona (1988) og Heinz Schön i Die Cap Arcona-Katastrophe (1989).

I en anmeldelse i Kriegsende und Befreiung (1995), der udgives af KZ-Gedenkstätte Neuengamme, konstaterer Herbert Diercks og Michael Grill, at Schwarbergs »position og let tilgængelige måde at skrive på gør, at hans Angriffsziel Cap Arcona er en fremragende publikation.« Forlaget CDR har netop udsendt min oversættelse af den nye udgave af Schwarbergs bog i serien

for unge/voksne om nazismen.

Hvad skrev de danske aviser for mere end et halvt århundrede siden om de 7.700 kz-fangers død? Hvad vidste danskerne i 1945? Hvordan indgik verdens største skibskatastrofe i den danske bevidsthed?

Dagbladet Information opstod 5. maj 1945 af det illegale efterretningsorgan □ men jeg har ikke fundet omtale af fangerne på Cap Arcona og de andre skibe med fanger. Bladets medarbejder krydsede i bil grænsen den 4. maj om aftenen, og hans reportage blev trykt den 20. maj under overskriften »Tyskerne mangler værdighed«. I Kiel konstaterede medarbejderen, at englændernes angreb havde koncentreret sig om havnen □ uden at han udtrykte medfølelse med de mennesker, der havde befundet sig på de ødelagte skibe. Han fortsatte til Lübeck, hvor bl.a. Cap Arconas vrage lå i bugten □ men ikke et ord om den skibskatastrofe.

Berlingske Tidende skrev den 4. maj på side fem: »RAF slaar haardt til tyske Skibe i vore Bælter. 2 Skibe sænket i gaar og 38 skudt i Brand eller beskadiget. RAF Torpedo- og Beaufighters har faaet deres største og udbytterigeste Slag i Krigen i gaar med tyske Flaade- og Handelsskibe, som forsøgte at undslippe til Norge, meddeler Luftfartsministeriet. Ifølge de første Rapporter blev to Skibe antagelig sænket, mens 38 blev efterladt i Brand eller stærkt beskadiget på anden Maade.«

Berlingske Aften beskrev den 4. maj under rubrikken »Udenrigsdagbog et allieret luftangreb på den norske damper Ravfors i Storebælt« at der var 26 mand om bord.

JyllandsPosten skrev nederst på forsiden den 4. maj: »Ifølge de sidste Efterretninger om Kampene i Nordtyskland er de britiske Tropper naaet frem til Østersøen.« Men ikke et ord om verdens største skibskatastrofe.

På Danmarks Befrielsesdag □ lørdag den 5. maj □ trykte JyllandsPosten side ni spalte et et RB-telegram »To tyske Dampere sænket. Svendborg, Fredag (RB)«. Indholdet var, at seks engelske mosquitomaskiner havde åbnet ild og seks hårdt sårede mennesker var indlagt.

Tilsyneladende blev den samme sænkning ved Sydfyn beskrevet på samme side i spalte tre. Her føjedes til, at de tyske skibe besvarede ilden og at det udviklede sig til kraftige kampe. To telegrammer om den samme begivenhed kan ikke overraske □ dagens avis var vel blevet til i glædesrus!

Men på samme sides spalte fire □ og i samme opsætning og omfang som den fynske sænkning □ står:

»Jagten på Resterne af den tyske Handelsflaade. London. Fredag (RB) Ti tyske Skibe blev ifølge Reuter sænket og 60 Skibe beskadiget af det britiske Luftvaaben under de i Dag foretagne fortsatte Angreb på Resterne af den tyske Fragtskibsflaade på Flugt til Danmark og Norge fra Østersøkysten. En Fragtdamper på 10.000 Brt. blev angrebet hele Dagen og gjort manøvreudygtig. 6 Typhoon-Maskiner, der er indrettet til Affyring af Raketter, sænkede et Fartøj paa 2000 Brt., en Slæbedamper og 2 Pramme samt

beskadigede 8 andre Fartøjer. Da Spitfire-Maskiner angreb et Motorskib paa 500 Brt., eksploderede det med saa stor voldsomhed, at den ene Vinge af en af Spitfire-Maskinerne blev revet af og Maskinen gik tabt sammen med Flyveren.»

Reuters Bureau i London udsendte dette telegram, der ikke navngav de ramte skibe, ikke angav nogen præcis position og angav angrebet til om fredagen. Det var en gjaldende sejrberetning, der skulle gentage, hvordan de allierede nedkæmpede den tyske krigsmaskine. Ondskaben. Sådan! Og ikke et ord om hvem der var på skibene!

Er denne notits den eneste omtale, dansk dagspresse gav katastrofen da 7.700 kz-fanger blev ofre for engelske bombefejl?

Tiden var tumultarisk. Fotografier fra rædslerne i KZ-lejrene blev offentliggjort, nyorganisering stod på de danske og internationale dagsordener □ og i Asien rasede Verdenskrigen endnu. Befrielsen udløste glæde, druk og hævn og nye magtkampe. Hvem gad i den situation læse om verdenshistoriens største skibskatastrofe?

I Danmark, i 1945, stiftede tidligere danske modstandsfolk Kammeraternes Hjælpefond, der udgav bladet Pigtraad; Protektor blev Hs. Kgl. Højhed Prins Axel. Det blev et vigtigt organ til forståelse af de fem onde år.

Pigtraad omtalte Cap Arcona 28 gange i perioden 1947-93. Skibet var altså ikke glemt i Danmark.

Første gang omtales skibet i 6/1947. Teksten er blot en billedtekst, der lyder: »Mere end 9000 Beboere fra Koncentrationslejre blev i Krigens sidste Dage ført om bord i Damperne □Cap Arkona□ og □Thielbeck□ for at evakueres. Skibene blev sænket, og 7.000 mistede livet. I

Wiener Neustadt i Østrig blev for nylig afsløret et Mindesmærke for de 7.000 Omkomne. Afsløringen foretoges af to smaa Børn, der er født i Koncentrationslejren, og Navnene paa de mange Nationaliteter, der var repræsenteret, er indhugget på deres eget Sprog i Monumentet. Ordet □Danske□ er halvt skjult bag den sortklædte Mand til Venstre.»

Af fotografiet kan man se, at mindesmærket ligner et alter; nationaliteterne er opført på alterets sidefløje (ikke et ord om jøder). Mellem fløjene og midterfeltet er hugget to kors, og i det store midterfelt er fremhævet en trekant på spidsen, som var kz-fangernes fælles mærke. Under trekanten er mejslet »7000 K-Z 3.5.1945«. Ved knæfaldet er indhugget »1933 1945«.

Omsider kan danskerne læse: Ofrene for denne forfærdelighed var fanger fra KZ-lejre. Til gengæld står her i teksten eller på monumentet intet om, at det var engelske bombemaskiner der bragte døden □ og billedteksten afslører heller ikke denne katastrofes egentlige karakter. De engelske flyverangreb skal ikke længeres udbasuneres. (Forøvrigt står monumentet ikke i Wien, men ved Lübeck.)

I Pigtråd 8/1947 findes artiklen »Neuengammes sidste Aar«: »Ca. 10.000 Häftlinge blev derefter i forskellige Trans-porter sendt til Lübeck, hvor de blev

ladet ombord i Damperne □Cap Arcona□, □Thielbeck□ og □Deutschland□. De fleste kom her til at lide en frygtelig og rædselsvækkende Død. Kort efter at Skibene var sejlet ud i Neustadt Bugten blev de angrebet af Bombemaskiner, der kastede deres Last over de ulykkelige. Skibene sank og over 7.000 af Häftlingene brændte eller druknede eller □ blev skudt af Mandskab fra U-Baadskolen Neustadt, der morede sig med at beskyde de svømmende. Men de udtærede Häftlinges sidste Kræfter strakte ikke længe til. Aldrig har en Skibskatastrofe krævet saa mange Menneskeliv.«

Da mandskabet fra Ubådsskolen Neustadt nævnes, må læseren konkludere, at de uidentificerede bombemaskiner også var tyske. Ikke et ord om engelske bombemaskiner og forfærdelige engelske fejl.

Men bagerst i Pigtråd 10/1947 er trykt begyndelsen af en artikel af Vaclav Koubek, der beskriver Neuengammelejrens sidste dage. Han tilbragte selv fem år i lejren og var blandt de overlevende fra skibskatastrofen.

Denne artikel afsluttes i Pigtråd 1/1948 under overskriften »Da SSerne □evakuerede□ Neuengamme«. Koubek skriver: »Kl. 14 saa vi de første britiske Flyvere paa den skyfrie Himmel. De angreb øjeblikkelig skibet □Deutschland□, som var fyldt med Fanger. Vi kunde se, at Skibet blev sat i Brand. Den blev dog hurtigt slukket. Kl. 14.15 angreb Flyverne igen og denne Gang meget voldsomt, så Skibet paa et Øjeblik forsvandt i Røg og Flamme. Kl. 14.30 blev □Cap Arcona□ angrebet. Det blev sat i Brand og beskyt med Maskingeværer. Da dette Skib kun var omkring 500 m fra □Thielbeck□, kunde vi tydeligt se, hvorledes hele Agter-stavnen og 1. og 2. Klasses Kahytter blev indhyllet i Flamme, og hvordan Folkene, baade Fanger og Vogtere forsvandt i Flammerne eller sprang i Vandet selv fra øverste Dæk. Det stod os klart, at vort Skib heller ikke vilde blive skaaet, og kort efter faldt de første Bomber paa begge Sider af Skibet, og Maskingevæerne begyndte at skyde paa os.«

»Officererne fra British Army blev forfærdede over den Kendsgerning, at denne Katastrofe skyldtes deres Ukendskab til, at det var Fanger, der var om Bord paa Skibene.«

Omsider kommer grusomheden på tryk i Danmark. Under artiklen bemærker Pigtraad-redaktionen: »I et Efterskrift beder Koubek os □ hans danske Kammerater □ om at gøre en Indsats for at vedligeholde disse Grave i Neustadt, som jo ligger nær den danske Grænse.«

Efter dette indlæg kører mange tidligere kz-fanger i de følgende år på □pilgrimstur□ (som de benævnes i bladet) til Lübeck Bugt. Og Pigtråd gør i de 50 år, bladet eksisterer, en indsats for at katastrofen i Lübeck Bugt bliver husket □ men det sker på en særlig måde.

I 8/1948 bruger Pigtråd en hel side på Cap Arcona. Indledningen lyder: »Den 3. Maj 1945 □ nogle Minutter før Befrielsen □ maatte næsten 7.500 Häftlinge fra Koncentrationslejren Neuengamme ofre Livet. Ved denne Lejlighed lykkedes det for Det tredje Riges nazistiske Magthavere rigtigt at afsløre deres

sande Hensigter. Himmlers Plan at anbringe samtlige Häftlinge fra Lejrene i Neuengamme, Sachsenhausen og Kvindelejren i Ravensbrück på Skibe og ombringe dem ude på det aabne Hav lykkedes kun til Dels, for gennem De allierede Troppers hurtige fremrykning blev Konzentrationslejrfangerne fra Ravensbrück og Sachsenhausen befriet i Schwerin. Saaledes naaede de ikke frem til det egentlige Maal: Lybæk.«
Bare et år efter Koubeks vigtige artikel skjules det atter, hvem der bombede skibene og beskød fangerne. De allierede troppers hurtige fremrykning bliver ligefrem fremhævet som redning. Sådan blev Cap Arcona-katastrofen erindret i de tidligere modstandsfolks eget blad. Ingen måtte være i tvivl om tyskernes skyld.

I 1960'erne og 70'erne omtaler Pigtråd Cap Arcona mindst en gang årligt. 5/1961 sker det i form af en nekrolog over Paul Stassek. Han tilbragte otte år i KZ-lejre, deraf fire år i Neuengamme og var blandt de få overlevende fra Cap Arcona-katastrofen.

Nekrologen slutter: »Han jordedes på ærefuld vis på gravpladsen i Neustadt for ofrene fra Cap Arcona. Hans alt for tidlige død kan tages som et memento for os alle: Det er på tide at få samlet de oplysninger, dokumenter, fotografier og genstande af museumsværdi, der endnu lader sig tilvejebringe, for at bevare slavelejren ved Hamburg i historisk erindring.«

Atter bedrages læserne for oplysning om, hvem der bombede skibene.

Året efter (5/1962) er Cap Arcona for eneste gang på forsiden af Pigtråd. Et foto forestiller en mand med en klokke, og teksten lyder: »Skibsklokken fra Cap Arkona ejes af en dansker, der bor i Fredericia.«

I artiklen står: »Hans Chr. Staub fra Fredericia var disse begivenheder på ganske nært hold. Hans beretning støtter sig ikke alene til hukommelsen, men også til en nøje ført dagbog, og ydermere har han efter krigen søgt at få klarhed over de mange dramatiske begivenheder.«

Under den fedt fremhævede redaktionelle overskrift: »Tyskerne sænkede damperne« citeres Staub: »I den forbindelse kan der her føjes et par bemærkninger til, som ikke støtter sig på en dagbog. I kraft af mit arbejde, har jeg min gang på skibene i havnen her i Fredericia. En dag stod jeg og talte med en tysk styrmand, og vi kom tilfældigt ind på krigen. Ved den lejlighed fortalte han, at han den 2. maj 1945 gik med forseglede ordrer fra Hamborg til Neustadt. Ordren lød på, at han skulle sænke to skibe. Da jeg spurgte ham, hvad de to skibe hed, svarede han: »Tilbeck« og »Cap-Arkona«. Med dem gik 20.000 fanger til bunds. Jeg behøver vel ikke at tilføje, at styrmanden og jeg ikke talte mere sammen.«

Læsere lades ikke i tvivl om, hvem der sænkede skibene.

Havde Pigtråds redaktion fuldstændig fortrængt Vaclav Koubeks artikel fra 1947/48; redaktøren gennem disse mange år var den samme, Johs. Fosmark. Neuengamme-udvalget indkalder til landsmøde, der refereres i 6/1962. Der konstateres:

»Vi er sammen med nordmændene sikkert den største gruppe af overlevende fra Neuengamme, og dette betyder en æresforpligtelse overfor de titusinder kammerater, der måtte lade livet i denne lejr og dens utallige udekommandoer samt de 9.000, der omkom ved sænkning af de 3 fangeskibe i bugten ved Lybæk i den anden verdenskrigs sidste timer.«

Mystifikationen om Cap Arcona indgik nu i stiftelsen af Landsforeningen for tidligere Neuengammefanger; der var ikke plads til den menneskelige histories virkelighed, da den politiske historie skulle støbes.

I 1968 afholdes en forberedende konference om Neuengammelejrens historie på Frihedsmuseet i København; den internationale

Neuengammefangesammenslutning vil registrere alt materiale om Neuengamme. Pigtråd 4/1968 skriver:

»Erwin Geschonneck, der overlevede katastrofen på □Cap Arcona□, fortalte om sine planer om at producere en film over dette emne. Han havde for et år siden skrevet en drejebog til en dokumentarisk film om katastrofen. Men han havde opgivet denne tanke, og ønskede nu at fremstille en spillefilm over emnet, hvor han særlig ville sigte på at gøre emnet interessant for ungdommen.«

Selv om det unge filmpublikum skal gøres interesseret, så får Pigtråds læsere ikke at vide, hvem der virkelig bombarderede og skød fangerne på skibene. Det er for ubehagelig en sandhed. Fortielser og løgne skal være med til at fastholde myter om de gode og de onde i krig. Nuancer og forståelse udgør en trussel mod myter, som kan bruges til at bevare magtforhold.

18 år senere sker der omsider noget der åbner for sandheden. I Pigtråd 2/1987 indleder Villy Mørk Jensen under overskriften »4.-5. maj: Frihed for os □ død for mange!«:

»Vi, der oplevede befrielsen efter, at De hvide Busser havde kørt os hjem og til Sverige, havde nok knapt i tankerne, hvordan det gik vore medfanger fra Neuengamme: tyskere, polakker, russere, franskmænd o.s.v. Deres mareridt endte først den 3. maj i et flammehav på bugten ved Lübeck... Den 3. maj blev skibene □Deutschland□, □Cap Arcona□, □Thielbek□ og □Athen□ angrebet af engelske og amerikanske fly, der var startet fra flyvepladsen □Ahlhorn□ nær Bremen.«

Tabstallet opgiver han til ca. 7.000 mand, og fortsætter:

»Alt dette fik vi danske først senere at vide. Det, at vore kammerater fik denne skæbne, og så det, at vi hørte om drabene på 20 jødiske børn på Bullenhuserdamm skolen i Hamborg, gav nok for mange udslaget til, at vi sluttede os til det internationale Amicale de Neuengamme. Ingen skulle få lov at glemme, hvordan mennesker blev forrådt i krigen. Alle må gøre deres, for at ikke et tilsvarende regime skal få styrke nogetsteds.«

I 40 år fortrængte man sandheden om fangerne på Cap Arcona.

Vaclav Koubek havde allerede i 1948 i Pigtråd skrevet, at britiske officerer var forfærdede over, at katastrofen skyldtes, at de ikke havde vidst, at der var

fanger om bord, og at britiske myndigheder støttede, at der blev holdt en lille militær ceremoni.

Derefter blev verdens største skibskatastrofe mørklagt.

Günther Schwarberg skriver i sin bog, at Storbritanniens regering ikke offentliggjorde sandheden om de 7.700 menneskers død: Ingen havarirapport, ingen kranse, ingen kondolence. Han bemærker, at de engelske historiebøger ikke skrev, at det var engelske flyvere, der havde sænket skibene med kz-fangerne, og de engelske krigsmuseer anskueliggjorde ikke forløbet.

I 1982 opsøgte Schwarberg de flyvere, der havde fløjet angrebstogterne. En enkelt kendte sandheden, men havde tiet i alle årene. En anden græd. En tredje vidste ikke, hvad han skulle sige. En fjerde mente, at krig er forfærdelig, så der var ingen grund til at fremmane den slags erindringer.

Krig består af rædsler; mange af dem rammer dem, man siger, man vil hjælpe. Danmarkshistorien er også beretningen om de engelske bomber der ved en fejl ramte Den Franske Skole i København. Vi ved det, og må leve med den erkendelse.

De 7.700 ofre for verdens største skibskatastrofe var blevet mishandlet i nazisternes kz-lejre. Derefter var de med døden som udsigt sat på usejldygtige skibe. Da de øjnede deres redning blev de beskydt og bombarderet af deres redningsmænd. Og derefter gled de 7.700 døde ind i den kollektive erindring. De blev ofre for en løgnagtig historieskrivning.q